

В. А. Дмитруккандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська політехніка»

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗАДАТОК МОЛОДІ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ШЛЯХОМ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Статтю присвячено проблемі розвитку творчих задаток молоді в навчальному процесі закладу вищої освіти. Відзначено, що вища школа, як одна із ланок професійного становлення особистості, орієнтується на вимоги суспільного буття та розвитку наукової думки і має на меті формувати та розвивати творчі задатки майбутніх молодих фахівців з метою реалізації професійних та особистих потреб суспільного буття. Визначено, що для виявлення та сприяння поглибленню індивідуальних творчих задаток молоді для досягнення максимального професійного розвитку особи як члена конкретного суспільства необхідна спеціальна педагогічна робота. Зазначено, що особлива увага викладачів повинна бути спрямована на професійну та міжкультурну комунікації. У таких видах комунікації важливу роль відіграє, зокрема, знання іноземних мов. Сучасний аналіз навчального процесу на прикладі Львівської політехніки показав, що студенти є більш зацікавленими у вивченні іноземних мов за умови застосування студентоцентрованого та компетентнісного підходів. Виявлено, що за таких форматів вивчення іноземних мов реалізуються усі можливі елементи творчого розвитку студентської молоді, набуття необхідних творчих і країнознавчих елементів міжкультурної/міжетнічної комунікації.

У ході дослідження було встановлено, що вчитель-мовник на особистому прикладі в міжкультурному/міжнаціональному спілкуванні, представляючи відповідну мовленнєву культуру, сприяє вдосконаленню мовленнєвої компетентності як рідної, так і іноземних мов та допомагає студентам вміло та ненав'язливо долати труднощі з іноземною мовою. Доведено, що вивчення мови є безперервним творчим процесом, який віддзеркалюється в можливій мовній комунікації з носіями мови та сприяє взаємній сатисфакції реципієнтів. З'ясовано, що нові форми організації та засоби передачі знань, впроваджені в практику при вимушеному дистанційному навчанні, надали викладачам можливість розширити базу для розвитку творчості студентів, що призвело до їх більшої зацікавленості до вивчення іноземних мов.

Ключові слова: креативне мислення, розвиток, іноземна мова, вища школа, студентцентризм, інформаційні технології.

Постановка проблеми. Вища школа, як одна з ланок професійного становлення особистості, орієнтується на вимоги суспільного буття та розвитку наукової думки і має на меті формувати та розвивати творчі задатки майбутніх молодих фахівців з метою реалізації професійних та особистих потреб суспільного буття. При цьому важливим у навчальному процесі є виявлення та сприяння поглибленню індивідуальних творчих задаток молоді для досягнення максимального професійного розвитку особи як члена конкретного суспільства шляхом професійної та міжкультурної комунікації, у якій важливу роль відіграє, зокрема, знання іноземних мов. Тому завдання дослідження розвитку творчих задаток молоді в навчальному процесі шляхом вивчення іноземних мов є актуальним та пріоритетним завданням сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблем розвитку засобами іноземної мови творчого мислення дітей у дошкільному віці, молодших школярів та учнів старших класів зверта-

лося чимало авторів, і проведено велику кількість досліджень [1–3]. Однак, зважаючи на посилений інтерес до проблеми креативного розвитку індивідуальності шляхом вивчення іноземних мов в закладах вищої освіти, постала необхідність саме в такому дослідженні.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є виокремити основні засоби розвитку творчих задаток молоді у ЗВО через вивчення іноземних мов та проаналізувати можливості вдосконалення цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Розвиток творчих задаток молоді в навчальному процесі охоплює всі етапи розвитку особистості та є необхідним компонентом прояву задаток кожного члена суспільства як носія історичної самобутності людини. Свідомий вибір професії для підростаючого покоління є вирішальним маркером розвитку суспільства, де його усі члени усвідомлено знаходять своє професійно-життєве місце та сприяють загальному прогресу.

Вища школа, як одна з ланок професійного становлення особистості, орієнтується на вимоги суспільного буття та розвитку наукової думки і має на меті формувати та розвивати творчі задатки майбутніх молодих фахівців із метою реалізації професійних та особистих потреб суспільного буття. При цьому важливим у навчальному процесі є виявлення та сприяння поглибленню індивідуальних творчих задаток молоді для досягнення максимального професійного розвитку особи як члена конкретного суспільства шляхом професійної та міжкультурної комунікації, у якій важливу роль відіграє, зокрема, знання іноземних мов.

Процес вивчення мови є уже творчим етапом розвитку особистості і, як відомо, сприяє культурному та професійному становленню кожного із членів суспільства, адже принцип порівняння культур та професійних здобутків різних народів сприяє аналітичному осмисленню ролі та місця кожного із членів суспільства та набуття необхідних творчих і країнознавчих елементів міжкультурної/міжетнічної комунікації.

Згідно з дослідженнями Л. Виготського, вивчення іноземних мов підвищує в цілому здатність людини до навчання й інтелектуального розвитку. Експериментально доведено, що розвиток аналітичних задаток під час оволодіння іноземною мовою позитивно впливає на математичні і комунікативні задатки людини. Такий «подвійний» (навчальний і розвивальний) ефект занять можливий за умови вмілого, психологічно обґрунтованого керування розумовою, мовленнєвою діяльністю студентів із боку вчителя [4, с. 59].

У світовій практиці склалися різноманітні стилі навчання і з'являються різнопланові освітні технології. Їхня специфіка залежить від орієнтації на певну освітню парадигму або дидактичну концепцію, від професійно-особистісних особливостей педагога, культурно-освітніх традицій країни або регіону. Відомі різні типи, види і стилі навчання, які не можна оцінювати за ознакою «краще» або «гірше». Їх вибір залежить від освітньої політики у країні, панівної в суспільстві освітньої парадигми або доктрини, дидактичної концепції або теорії навчання, цілей, завдань навчання, індивідуально-особистісних і професійних можливостей та вподобань викладачів.

Викладачі кафедри іноземних мов інституту ІГСН Національного університету «Львівська політехніка» брали участь у проекті Британської Ради в Україні та Міністерства освіти і науки України щодо вироблення «Національної програми з англійської мови професійного спрямування» (для університетів). Викладацько-педагогічний склад продовжує активно співпрацювати з Британською Радою, підвищуючи свою професійну майстерність завдяки участі у значній кількості різноманітних заходів та тренінгів у рамках проекту

«Англійська для університетів», зокрема, АТЕ (Academic Teaching Excellence – вдосконалення вмінь та навичок проведення англійською мовою лекцій та практичних занять з фахових дисциплін), EAP (English for Academic Purposes – вдосконалення вмінь та навичок викладання англійської мови для академічних цілей студентам магістратури), CiVELT (English for Specific Purposes – вдосконалення вмінь та навичок викладання англійської мови професійного спрямування), English for Academics – вдосконалення вмінь та навичок написання наукових статей, анотацій, розробка тематичних презентацій). Пріоритетними завданнями для колективу кафедри є передусім вдосконалення якості викладання іноземних мов відповідно до міжнародних стандартів і активне застосування новітніх методик та інформаційних технологій у навчально-виховному процесі.

На заняттях із іноземної мови у Львівській політехніці реалізуються усі можливі елементи творчого розвитку студентської молоді і застосовуються різноманітні види вправ для поглиблення наявної мовної компетенції. Важливою особливістю занять з іноземної мови є чітка залежність вправ від поставленої мети. Адекватність вправ означає їх відповідність тому виду мовленнєвої діяльності, який розвивається на кожному занятті, частково-пошуковий та дослідницький методи займають провідне місце. Висловлення своєї думки та обговорення певної теми позитивно впливає на розвиток у студентів мовленнєвих навичок, зокрема збільшується темп мовлення, підвищується емоційність їхніх висловлювань тощо. Студент не просто розповідає про щось: він висловлює та аргументує свою думку, ставлення до предмета спілкування. Серед вправ для поглиблення мовної компетенції можна використовувати, наприклад:

- елементи пошуку в тексті синонімії/антонімії до уже відомих термінів та понять з іноземної мови;
- кросворди, де студенти знаходять приховані слова та терміни;
- питання-відповіді з елементами дискусії;
- обмін власних тлумачень контекстуальних синонімів;
- активізацію комунікативних навичок студентів шляхом обґрунтування власної думки;
- презентацію власних науково-творчих пошуків як доповіді на конференції;
- підготовку документації до різноманітних заходів та ін.

Важливою складовою частиною нової парадигми вищої освіти, зокрема викладання іноземних мов, слід назвати студентоцентризм. Орієнтація на результат навчання і спільна зацікавленість в кінцевому досягненні – основна ідея студентоцентризму [5, с. 47]. Дослідження пока-

зали, що студенти є більш зацікавлені в такій формі освітнього процесу, яка пропонує альтернативи і реальний кінцевий результат. Треба зазначити, що викладачу важко одразу пристосуватися до нових форм взаємодії, особливо коли відбувається реалізація одного проекту на різних рівнях дослідження. Командна робота може ускладнюватися якщо деякі студенти не здатні працювати в команді. Проблема групової роботи виникає тоді, коли теоретичні основи не засвоюються студентами самостійно, оскільки під час групової роботи всім потрібно брати участь в обговореннях на іноземній мові, аби всі мали однакове розуміння.

Якщо говорити про очікування від впровадження студентоцентризму в ЗВО, то, на думку А. Голіцина, стратегічне спрямування на імплементацію ідеї студентоцентризму дійсно дозволить привнести щось нове і позитивне у формат засвоєння конкретного матеріалу, саме того, що відповідає сучасним потребам цільової студентської аудиторії [6, с. 84].

У студентоцентрованому підході акцент в роботі викладача переноситься з передавання знань на консультування, викладач стає наставником. Мотиваційні аспекти навчання виносяться на передній план. Програма сприяє самостійному організованому і активному навчанню, яке орієнтоване на кінцеву ціль та результат, впровадження програм інклюзивної освіти, яка дає змогу зробити доступною освіту для всіх, зокрема для осіб з особливостями фізичного і психічного розвитку. Сучасні системи вищої освіти стають усе більше студентоорієнтованими і потребують нових інструментів для забезпечення прозорості й визнання [7, с. 98]. Використання студентоцентрованого підходу в освіті полегшує розробку змішаних моделей навчання, які активно запроваджуються в період пандемії, і визнання інноваційних методик, які забезпечують необхідну гнучкість навчання [7, с. 99].

Реальний перехід до навчання на засадах студентоцентризму потребує значних реформаторських дій усіх учасників освітнього процесу. Із боку ЗВО студентоцентризм слід розглядати також через коригування методик викладання і навчання з урахуванням потреб студентів [8, с. 32]. Якщо ми, викладачі, хочемо, аби студенти стали всебічними користувачами технологій, важливо вивести їх зі своєї зони комфорту. Наприклад, вони надають перевагу спілкуванню за допомогою коротких повідомлень, а також діджиспікінгу та хештегам у Telegram та Instagram. Обмін думками в більш об'ємному форматі на навчальних он-лайн платформах вже примушує їх виходити зі своєї зони комфорту. Або ж студенти можуть вже мати досвід роботи на навчальних он-лайн платформах. Тоді вони можуть спробувати щось більш оригінальне, наприклад відеожурнали або

подкасти. У будь-якому разі, надання студентам більшої свободи вибору та використання нових технологій будуть одним із кращих способів допомогти їм розпочати роботу над вихованням інформаційної грамотності [9, с. 192].

Під час дистанційного навчання у Львівській політехніці для викладання іноземних мов використовувалось кілька он-лайн платформ для проведення відеозанять. Це, перш за все, система віртуального навчального середовища Moodle (vns.lpnu.ua). Її перевагам та недолікам нами було присвячено окреме дослідження [10]. А також Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, Skype та інші. Кожен викладач обирав зручну для нього платформу. Перерахуємо кілька найважливіших функцій, які присутні на усіх цих платформах і які були успішно використані в процесі викладання іноземних мов.

Функція, яка є на більшості платформ, – спільне використання екрану (Sharing a Screen), і, звичайно ж, якщо ви використовуєте його під час он-лайн заняття, ви можете демонструвати свій екран для представлення слайдів зі словником до нової теми (vocabulary); показувати зображення для пояснення представленого словника; відтворювати відео на відеоканалах; відображати текст для студентів для виконання вправ на розуміння (comprehension tasks); показувати студентські письмові роботи та обговорювати корективи (один-на-один).

Це дійсно корисний і простий інструмент, який дозволяє вам міняти хід заняття, щоб додати різноманітності та свободи студентській творчості.

Ще одна функція, яка дійсно дуже корисна у викладанні іноземної мови, – біла дошка (Whiteboard), яка також є на більшості платформ. Якщо цієї функції немає на вашій платформі, є кілька безкоштовних функцій білої дошки за межами вашої платформи (наприклад, miigo), і ви можете користуватися ними так само, як у класі зі звичною дошкою для писання. Ви можете ввести текст, виділити текст, ви можете змінити колір, і ви також можете запросити студентів теж писати. Отже, це простий у використанні інструмент, який розвиває творчість студентів. Якщо є багато учасників комунікативного акта, за допомогою цього інструменту усі можуть висловлювати свої ідеї або поповнити свій словниковий запас.

Якщо ви проводите мозковий штурм, дійсно дієвим інструментом може бути вікно чату (Chat Box). Цей інструмент також використовується, щоб урізноманітнити ваші заняття.

Ось лише кілька ідей, що ви можете робити з вікном чату. Ви, звичайно, можете отримувати відповіді на поставлені запитання. Ви можете отримати відповіді до вправи. Ви можете попросити студентів скласти приклад речення на задану тему. Ви можете проводити мозковий штурм і

ділитися ідеями та думками. Ви можете виправляти помилки, і ви також можете дозволити студентам задавати запитання, що, звісно, простіше, ніж дозволити 20 студентам доповідати у класі, і, перш за все, це дозволяє групі студентів налаштувати тісніші зв'язки і дізнаватись більше один про одного. Навіть якщо студенти не мають можливості зустрітись, вікно чату – прекрасна можливість комунікації, який допомагає їм не почуватися самотніми, відчувати, що вони – колектив.

Під час названих видів робіт студенти вчаться швидше друкувати та реагувати в цілому. Майстер читання і написання тексту (Master Reading and Writing) – це фантастичний інструмент для практики читання та письма, якого у нас не було у звичайному класі.

Тепер студенти практикуються в розмовній мові, задають питання англійською, але тепер, на відміну від звичної роботи в класі, з'явилась можливість практикувати читання і письмо, і це теж чудовий новий інструмент.

Функція, про яку необхідно згадати при роботі в великих групах, – це кімнати для обговорень (Breakout Rooms). Кімнати для обговорень трохи складніший інструмент, можливо, тому, що багатьом викладачам може бути трохи некомфортно поміщати студентів у кімнати для обговорень без контролю з їхньої сторони.

Об'єднайте студентів у групи або пари і дайте їм можливість працювати по кімнатах. Усе, що вам потрібно зробити, – це продумати чіткі завдання, які вони повинні виконати і повернути. Так, наприклад, якщо вони повинні обговорити якусь тему, або написати якесь завдання, або обрати собі завдання, їм доведеться виконати це завдання англійською і принести назад. Так що цей інструмент працює.

Задаємо студентам скласти діалог або скласти повідомлення на тему тощо, але необхідно переконатися, що є результат, який їм потрібно повернути і показати вам.

Ще один і останній коментар, який необхідно зробити із приводу використання інформаційних технологій у викладанні іноземних мов, – це необхідність дуже чітко формулювати завдання студентам.

Більш ніж ймовірно, що студенти під час дистанційного навчання страждають від так званої технологічної втоми, що означає втому від усіх он-лайн конференцій, і цілком ймовірно, що якщо ви задасте їм щось, вони можуть це завдання не зафіксувати, оскільки відволікання – головна перешкода онлайн-навчання.

Тому навіть більш важливо, ніж у звичайному класі, передавати повідомлення декількома способами. В ідеалі пояснюйте завдання використовуючи відео, але також напишіть його як на дошці, так і в чаті, або використовуючи слайди

Powerpoint. Це – справді ключовий момент успішності навчального процесу.

Якщо говорити про складнощі студоцентризму, то нерозуміння кінцевого результату навчання студентами – головна причина їхньої інертності. Кінцевою метою освіти є можливість працевлаштування після завершення навчання за отриманим фахом. Ще одним із демотиваційних моментів для студентів є складнощі з пошуком роботи після випуску із ЗВО. Встановлено, що найбільше від безробіття потерпають молоді особи у віці від 15 до 24 років, рівень безробіття яких у 2015–2019 рр. становив близько 23%. Високим зберігався рівень безробіття і для вікової групи населення 25–29 років. У 2015–2019 рр. ця категорія становила трохи більше 11%, що було викликано переважно проблемами пошуку першого робочого місця і трудової адаптацією на ньому [11, с. 4]. Студенти повинні усвідомлювати, що фахівець, який володіє іноземною мовою, є більш конкурентоспроможним на ринку праці. Роботодавці охочіше беруть на службу працівника, який володіє однією, а ще краще декількома мовами. А також студент повинен усвідомлювати, що знання іноземної мови відкриває йому шлях для комунікації із представниками інших країн, а значить, шлях до їхньої культури та мистецтва.

Висновки і пропозиції. Викладач-мовник сприяє особистим прикладом у міжкультурній/міжетнічній комунікації шляхом презентації належної культури мовлення покращенню мовленнєвої компетенції як у рідній, так і в іноземній мові, та допомагає вміло та ненав'язливо долати студентам труднощі опанування іноземної мови. Вивчення мови є безперервним творчим процесом, який віддзеркалюється в можливій мовній комунікації з носіями мови та сприяє взаємній сатисфакції реципієнтів.

Отже, аналізуючи результати нашого дослідження, можна стверджувати, що реалії дистанційного навчання в умовах карантину спричинили широке запровадження у практику викладання іноземних мов інформаційно-комунікативних технологій, які дали можливість педагогу організувати навчальний процес із використанням нових форм організації та засобів передачі знань, які сприяють розширенню можливостей для творчого розвитку молоді, яка навчається у ЗВО.

У травні 2021 року у Львівській політехніці було проведено опитування студентів на тему «Вдосконалення технології викладання іноземних мов для студентів технічних та гуманітарних спеціальностей у Національному університеті «Львівська Політехніка»: професійно-орієнтований підхід», під час якого було встановлено, що якщо минулого 2020 року іноземну мову як вибірковий предмет обрало 47% студентів, які навча-

ються на магістратурі, то цього року ця цифра досягла 89%, тобто збільшилася більше, ніж вдвічі, що доводить успіх застосування інформаційних технологій у дистанційному навчанні іноземних мов та розвитку творчих задаток студентів.

Список використаної літератури:

1. Чапук Ю. Розвиток креативного мислення молодших школярів засобами іноземної мови: теоретико-прикладні аспекти. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 8(62). С. 95–105.
2. Трофімчук В.М., Панчук В.В. Розвиток творчих здібностей на уроках англійської мови в початковій школі. *Актуальні проблеми філології та методики викладання гуманітарних дисциплін* : зб. наук. пр. Рівне : РДГУ, 2019. С. 87–91.
3. Трофаїла Н.Д. Важливість вивчення іноземних мов у дошкільному віці. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2019. № 63. Т. 1. С. 74–77.
4. Кельнер С. Формування комунікативних навичок: психолого-педагогічний супровід учнів під час вивчення іноземної мови. *Психолог*. 2015. № 21. С. 59–61.
5. Кулага І.В., Турчанінова В.Є. Роль компетентнісного підходу в системі студентоцентрованої освіти. *Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. за міжнар. участю (Київ, 2-3 берез. 2016 р.). Київ : КНЕУ, 2016. С. 47–48. URL : https://kneu.edu.ua/userfiles/Department_of_International_Economics_and_manageme/studentozentruz.m.pdf (дата звернення: 30.05.2021).
6. Голіцин А.М. Студентоцентризм в освітньому процесі. Там само. С. 84. URL : https://kneu.edu.ua/userfiles/Department_of_International_Economics_and_manageme/studentozentruz.m.pdf (дата звернення: 30.05.2021).
7. Кругла М.М. Якість освіти через призму студентоцентризму. Там само. С. 98–99. URL : https://kneu.edu.ua/userfiles/Department_of_International_Economics_and_manageme/studentozentruz.m.pdf (дата звернення: 30.05.2021).
8. Волошина О.В. Педагогіка інновацій у вищій школі : навч.-метод. посіб. Вінниця, 2014. 161 с.
9. Маркова Т.В. Інформаційно-комунікативне середовище як засіб підвищення майстерності педагога. *Андрагогічний вісник* : наук. елек. період. вид., 2014. Вип. 5. С. 191–197.
10. Dmytruk V. Moodle English language education: Lviv Polytechnic dimension. *Approaches, methods and findings in the context of foreign language teaching: modern universities' dimension*. Vol. 1 : collective monograph / I. Baybakova et al. Lviv : ZUKC, 2018. P. 118–150. 152 p.
11. Павлюк Т.І. Стан та проблеми працевлаштування молоді в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8432> (дата звернення: 30.05.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.12.97.

Dmytruk V. Development of creative talents of youth in the educational process through the study of foreign languages

The article deals with the problem of development of creative talents of youth in the educational process of higher education institution. It is noted that higher education, as one of the links in the professional development of the individual, focuses on the requirements of social life and the development of scientific thought and aims to form and develop creative talents of future young professionals to meet professional and personal needs of social life. It is determined that special pedagogical work is needed to identify and promote the deepening of individual creative abilities of young people to achieve maximum professional development of a person as a member of a particular society. It is noted that special attention of teachers should be focused on professional and intercultural communication. Knowledge of foreign languages, in particular, plays an important role in such types of communication. Modern analysis of the educational process on the example of Lviv Polytechnic National University has shown that students are more interested in learning foreign languages using student-centered and competency-based approaches. It is revealed that in such formats of studying foreign languages all possible elements of creative development of student's youth, acquisition of necessary creative and ethnographic elements of intercultural/interethnic communication are realized.

In the course of the research, it has been established that a language teacher by personal example in intercultural/interethnic communication presenting an appropriate speech culture promotes improvement of speech competence in both native and foreign languages and helps students to overcome foreign language difficulties skillfully and unobtrusively. It is proved that language learning is a continuous creative process, which is reflected in the possible language communication with native speakers and contributes to the mutual satisfaction of recipients. It has been found out that the new forms of organization and means of knowledge transfer introduced into the practice during forced distance learning provided the teachers an opportunity to expand the base for the development of students' creativity, which led to their greater interest in learning foreign languages.

Key words: *creative thinking, development, foreign language, high school, student-centrism, information technologies.*